

Reflectie: Mona Khalil en het Orange House in Libanon

Eind juni las ik (Birgit) in de Volkskrant een artikel dat mij enorm raakte. Het artikel ging over Mona Khalil, de ‘beschermengel van de schildpadden’, die op 76 jarige leeftijd in Zuid Libanon overleed na een Israëlische bombardement. Ik had nooit eerder over haar gehoord en las in het artikel over een bijzondere vrouw die zich al meer dan 25 jaar inzette om de groene zeeschildpad en de dikkopschildpad te redden op het strand van Al Mansouri.

‘Khalil, die zelf van sjiitische komaf was, vluchtte naar Nederland en bouwde in Den Haag een leven op als restaurator van porselein. Dat liet ze in 1999 achter na een levensveranderende ontmoeting tijdens een nachtelijke wandeling op Mansouri, het strand bij haar familiehuis.

Daar, zo’n 15 kilometer ten zuiden van de eeuwenoude havenstad Tyrus, stuitte ze op een schildpad die in een zelfgegraven kuil haar eieren liet vallen. Deze dieren komen al sinds de tijd van de dinosaurussen terug naar hun geboortegrond, besefde Khalil. Zij wilde voorkomen dat daaraan een einde zou komen door oorlog, dynamietvissen, vervuiling en hongerige honden en vossen. Achter die motivatie ging een groot persoonlijk drama schuil. Tijdens een vakantie op Libanon kwam haar zoon en enige kind om het leven. Hij was aan het snorkelen naar zeesterren toen hij door een speedboot werd overvaren. ‘Vanaf dat moment besloot Mona om haar leven in het teken te stellen van de meest kwetsbare wezens die ze vinden kon’, vertelde haar nicht Sara Beydoun zaterdag in The New Arab.

Khalil remigreerde naar Libanon waar ze, als eerbetoon aan het land dat zij achterliet, het huis van haar familie oranje schilderde. ‘Orange House’ werd in de jaren daarna een begrip bij de bevolking. Het pension dat Khalil er samen met vriendin en mede-activist Habiba Sayed jarenlang runde, was de uitvalsbasis voor hun strijd voor de schildpad.’ (Gualthérie van Weezel, 22-6-2026, Volkskrant)

Een paar weken later spraken Hans en ik in een café in Utrecht over het artikel dat mij zo raakte. Zo ontstond het idee om een reflectie te schrijven over de Site, de Story en de Sense van dit bijzondere verhaal: over het strand van Al Mansouri met de schildpadden, over het Orange House en over Mona Khalil. En over hoe het verder ging en gaat, met de schildpadden op het strand en het Orange House...

De Orange House in Libanon voor de aanslag (bron: Facebook 'Orange House Project')

Lees hier verder over het strand van Al Mansouri, het Orange House en Mona Khalil

Het verhaal van het strand van Al Mansouri en het Orange House laat, zoals vaker in onze reflecties, zien dat erfgoed veel meer is dan stenen, gebouwen of landschappen. In het denkraam van Erfgoed Verandert Mee richten we ons steeds op de fysieke en de sociale aspecten van erfgoed. Het ikonische Orange House vinden wij een indrukwekkend voorbeeld van hoe de *Site* (de locatie), de *Story* (het verhaal/ werkelijk gebeurde feiten) en de *Sense* (de emoties/de betekenis die mensen aan een locatie of een gebouw verbinden) onlosmakelijk met elkaar verbonden zijn.

Site: de kracht van de locatie

Het Orange House huis ligt aan een kuststrook die behoort tot de belangrijkste broedgebieden voor de groene zeeschildpad en de dikkopschildpad in Libanon. Toen Mona Khalil zich hier in 1999 vestigde maakte zij van haar familiebezit niet alleen haar woonplek, maar ook een centrum voor natuurbescherming en ecotoerisme waar vrijwilligers en ook overige bezoekers welkom waren. Maar het is ook een locatie, die voortdurend onder druk staat: Niet alleen oorlog, ook vervuiling en klimaatverandering beïnvloeden de omgeving. Onder al deze druk verandert de locatie mee met de maatschappelijke en ecologische ontwikkelingen.

Het strand bij het Orange House in Al Mansouri met eieren van zeeschildpadden (bron: Facebook 'Orange House Project')

Mona Khalil met een zeeschildpad (bron: Facebook 'Orange House Project')

Binnen het EVM-denkraam zien wij de *Site* niet alleen als de geografische ligging, maar wij willen ook de relatie tussen de locatie, het gebouw en het gebruik benadrukken. Het Orange House ontleent zijn waarde onder meer aan de locatie, aan de directe verbondenheid met strand, zee, dieren en landschap. Zonder deze specifieke kuststrook zou het verhaal van het Orange House niet kunnen bestaan.

Story: een persoonlijk verhaal dat collectief erfgoed wordt

Het verhaal van het Orange House begon oorspronkelijk met de familie van Mona Khalil. Zij maakte het uniek en indrukwekkend door het huis om te vormen tot het 'Orange House Project', waarbij de oranje kleur van het huis naar haar tijd in Nederland verwijst. Het verhaal van het Orange House is ook een verhaal over migratie, oorlog, terugkeer, zorg voor natuur en betrokkenheid van de lokale gemeenschap en daarbuiten: Het verhaal verbindt lokale bewoners, vrijwilligers, onderzoekers en bezoekers. Het huis werd door de aanslag in juni verwoest en Mona Khalil overleed in het ziekenhuis aan haar verwondingen. Maar het verhaal gaat door: vrijwilligers zetten haar werk voort om bedreigde zeeschildpadden langs de kust van Zuid-Libanon te beschermen. Zij blijven de stranden monitoren, nesten beschermen en jonge schildpadden veilig naar zee begeleiden.

Mona Khalil's inzet maakte van de kuststrook rond Al Mansouri een van de belangrijkste broedgebieden voor zeeschildpadden in het oostelijke Middellandse Zeegebied. Haar nalatenschap leeft nu voort in de vele vrijwilligers, onderzoekers en lokale bewoners die zich blijven inzetten voor het behoud van de bedreigde zeeschildpadden. Hun inzet zien wij niet alleen als een natuurproject, maar ook als een eerbetoon aan een bijzondere vrouw die haar leven in dienst stelde van de bescherming van de natuur.

Het verwoeste Orange House na de aanslag (bron: www.newarab.com)

Sense: de (emotionele) betekenis van het Orange House

Waar de *Site* de fysieke basis vormt en de *Story* de feitelijke gebeurtenissen beschrijft, gaat de *Sense* over de gevoelde betekenis, dus over emoties. Het Orange House roept gevoelens op van verbondenheid, zorgzaamheid, hoop en verantwoordelijkheid. Voor bezoekers werd het huis een plek waar natuur, gastvrijheid en engagement samenkwamen. Voor vrijwilligers symboliseerde het de mogelijkheid om daadwerkelijk verschil te maken, en doet dat nog steeds.

De *Sense* van deze locatie werd volgens ons nog duidelijker na de verwoesting van het Orange House en het overlijden van Mona Khalil. Juist door deze enorme verliezen werd duidelijk hoeveel emotionele waarde het Orange House vertegenwoordigt: Het was meer dan een gebouw, het was een symbool van de volharding, betrokkenheid en liefde van een bijzondere vrouw en de gemeenschap die zij gecreëerd heeft en die zich blijft inzetten voor een kwetsbaar ecosysteem op een kwetsbare locatie.

Tot slot

Reflecterend over het EVM-denkraam denken wij dat het de *Site*, de *Story* en de *Sense* in dit voorbeeld indrukwekkend laten zien dat erfgoedwaarde niet alleen in fysieke aspecten zit. De betekenis van een locatie en een gebouw wordt mede bepaald door gevoelens, herinneringen en gedeelde ervaringen. Zelfs wanneer het fysieke gebouw beschadigd raakt of verdwijnt, kan de *Sense* voortbestaan in de gemeenschap die zich ermee verbonden voelt.

Het strand van Al Mansouri, het Orange House en Mona Khalil zijn volgens ons een voorbeeld van hoe de *Site*, de *Story* en de *Sense* op elkaar kunnen werken: De unieke locatie van het strand met de bedreigde schildpadden vormt de basis, het Orange House en het persoonlijke levensverhaal van Mona Khalil zijn er sterk mee verbonden en de inzet van vrijwilligers, onderzoekers en de lokale gemeenschap zorgt voor blijvende impact, ook na de dood van Mona Khalil en de verwoesting van het huis. Gerelateerd aan het denkraam *Erfgoed Verandert Mee* illustreert dit voorbeeld dat erfgoed niet alleen gaat over het behoud van bijzondere gebouwen, maar ook over de relatie met de locatie en de emotionele waarde die mensen aan een locatie en/of een locatie geven. We zien hier ook een relatie met duurzaamheid van erfgoed: niet in het onveranderd bewaren van het verleden, maar in het vermogen om betekenisvol mee te veranderen met de tijd. Wij werden geraakt hoe locatie, een gebouw en een persoon zo sterk met elkaar verweven kunnen raken. En we zullen het verhaal van het Orange House Project en de daaraan verbonden gemeenschap blijven volgen.